

УДК 378

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В КОМАНДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В. К. Звєкова

ORCID 0000-0002-6044-8814

Стаття присвячена актуальному питанню формування та розвитку творчої активності молодших школярів в командній діяльності.

Проблема виховання є однією із центральних у педагогіці, вона має свої особливості, зумовлені кожною національною спільнотою, державним утворенням, і залежить від запиту суспільства.

Сучасна українська педагогічна думка у своїх поглядах на виховання опирається на «Концепцію нової української школи», особистісно-зорієнтоване навчання, педагогіку співробітництва, гуманність і культуру людських взаємин, духовно-моральне виховання у контексті культури рідного народу тощо.

Проблема виховання особистості лежить у площині досліджень з психології. Вона розглядає такі аспекти, як розвиток особистості і фактори, які на це впливають.

Проблема виховання надзвичайно важлива, оскільки сама особистість, її духовно-щирісердечне життя ширше і глибше від політики та суспільства, тому порятунком і задоволення людини повинна шукати не тільки в суспільстві, але передусім у особистісному самовизначенні.

Суспільні принципи і відносини не повинні виступати абсолютною метою, а бути необхідними і незмінними засобами духовно-морального виховання. Цей процес, а тим більше такі його протилежно-векторні суспільно небезпечні прояви, як агресивність, неповага, безвідповідальність, нечуїне ставлення до старшого покоління, не можуть залишити байдужою педагогічну спільноту.

Ключові слова: проблема виховання дитини, командна діяльність, творча активність, методика виховання особистості, дитяча творчість, розвиток культури, соціальне виховання молодших школярів, проектні групи, професійна діяльність.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує людей, що володіють досвідом творчості і високим рівнем творчого мислення. Багато вчених, характеризуючи сучасність, відзначають таку її властивість, як мінливість. Це вимагає від сучасної людини швидкості реакцій,

варіативності дій, гнучкості, нестандартності в рішенні різноманітних професійних і особистісних завдань. Прагнення до творчості не нав'язане людині ззовні, потреба в реалізації себе і перетворення навколишнього, якщо вона знаходить вираз, робить людину щасливою, що живе в гармонії зі світом, з самим собою. Особливу роль для людини відіграє співтворчість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. У проаналізованих наукових джерелах розглядається можливість реалізації проблеми розвитку творчої активності дітей молодшого віку саме в командній діяльності. Поняття «творча активність» розглядається як якість особистості (Н. Вишняков, Ш. Ганелін, В. Лозова, А. Матюшкін, Л. Новікова, В. Смагін); творча діяльність (М. Данилов, М. Махмутов, А. Люблинська); особлива особиста потреба (Л. Божович).

Дослідники стверджують, що творчість є природним супутником дитячого розвитку, але наполягають на необхідності створення спеціальних умов для ефективного її розвитку.

Дослідженням проблем соціального розвитку, спільної діяльності займалися такі вчені, як Г. М. Андреева, О. М. Леонтьєв, Д. Майєрс, Л. І. Уманський, Д. Б. Ельконін та інші.

Завдання статті:

- проаналізувати сучасні наукові підходи до проблеми дослідження і обґрунтувати можливість розвитку творчої активності молодших школярів у командній діяльності;
- виявити особливості розвитку творчої активності молодших школярів у командній діяльності;
- обґрунтувати необхідність і розробити умови педагогічного супроводу, що забезпечують розвиток творчої активності молодших школярів у командній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Видатні вчені сучасності відмічають, що за останнє десятиліття різко змінилися соціальні властивості зростаючого покоління, виникла «потреба в інтеграції наукових сил у розкритті можливостей простору сучасного утворення, визначення найбільш дієвих форм його організації». Така інтеграція дозволить більш ефективно реалізуватися на практиці організаційну проблему та створення послуг.

Прогресивний педагогічний досвід економічно розвинених країн показує, що створення команд і організація проектно-групової роботи школярів являють собою перспективну модель організації виховного процесу в сучасному навчально-виховному закладі як соціально-активної відкритої організації, яка є ефективним інструментом підвищення якості соціального виховання зростаючої особистості.

У нашій країні командування має історичне коріння. Прообразом команд були бригади – особлива форма організації трудової діяльності у виробничій сфері, що забезпечує можливість підвищення її ефективності за рахунок об'єднання зусиль і здібностей членів групи, кооперації і координації їх діяльності. «Бригада» (від франц. brigade) – група працівників, частина колективу підприємства, яка створюється як постійна виробнича ланка або на тимчасовий період» (Райзберг, 2015, с. 512).

В інтелектуальній сфері яскравим прикладом командування служили об'єднання людей у дослідницько-проектні групи, створені в радянський час для вирішення певних технологічних проблем державної важливості (освоєння космосу, розробка нових зразків військової техніки тощо). Саме команда як форма організації праці спочатку отримала популярність в інтелектуальній сфері у перехідний період становлення ринкових форм економіки в країні, де була теза про важливість людського фактора для перебудови економіки. У другій половині ХХ ст. ідеї командування стали впроваджуватися і в управлінську практику, в тому числі в сфері освіти. Можна також простежити соціально-педагогічні та психологічні витоки командування у вітчизняному досвіді формування колективу на гуманістичних засадах загальної турботи, що висвітлені у працях А. С. Макаренка (Ярмаченко, 2008, с. 471).

Саме поняття походить від поєднання слів «команда» – (франц. *commande*) – тимчасова або постійна група людей, націлена на виконання певної роботи, і «утворювати» – створювати, складати, організувати, удосконалювати що-небудь (Бизнес словарь). Отже, під командуванням мають на увазі об'єднання певних фахівців до групи для ефективного вирішення поставленого спільного завдання.

В даний час базисні положення теорії створення команд повсюдно використовуються в різних сферах соціальної практики, в тому числі у сфері інтелектуальної праці, до числа суб'єктів якої належить навчально-виховний заклад. Педагогічні та управлінські команди, а також різновікові проектні групи інноваційної освітньої практики за кордоном давно розглядаються як нові організаційні ресурси навчальних закладів, виступають в якості конкурентних переваг високого порядку і стали невід'ємною частиною організаційної культури сучасної соціально активної школи.

У вигляді звичної організаційної форми професійної діяльності команди в усьому світі традиційно існують в ряді секторів економіки (бригади, геологічні експедиції, суднові команди, мобільні бригади лікарів і вчених різних спеціальностей і т. п.). У цих сферах життєдіяльності

суспільства командна форма організації робіт є технологічно найбільш раціональною, а часто і єдино можливою.

Однак у вітчизняній освіті команди все ще являють собою особливу форму колективної професійної діяльності. Це пов'язано з тим, що для освітньої галузі характерна лінійна організація педагогічного процесу в установах з традиційної лінійно-функціональною, організаційно-адміністративною структурою управління, де педагогічний склад і вузькі фахівці зайняті на постійній основі. Разом з часом досягнення цілей соціального виховання, поставлених перед «Нашою новою школою» в контексті державної освітньої політики, потребує від педагогів уміння працювати в команді, а від керівників – навички формувати ефективні групи на постійній основі (педагогічні колективи шкіл, управлінські команди) і тимчасові (проектні групи, творчі та дослідницькі колективи, робочі групи тощо). Це призводить до необхідності створювати матричні структури в окремих ланках освітніх організацій, які, поряд з достоїнствами, мають і ряд типових недоліків – проблеми із-за накладення горизонтальних і вертикальних повноважень, що підриває принцип єдиноначальності; непристосованість до несприятливих економічних умов, конформізм у прийнятті групових рішень.

Перша ступінь до розвитку здібностей і таланту дітей – залучення дітей в творчу діяльність. Це дозволяє ефективно вирішувати проблеми зміцнення їх фізичного та психічного здоров'я, подолання комплексу неповноцінності, поліпшення психоемоційного стану і розвитку. Це головна умова, що дає стимул до розвитку талантів і здібностей дітей. Види творчості можуть бути різними в залежності від схильностей дітей. Важливо те, що дитина має можливість при наявності великого спектру пропозицій вибрати будь-який, що підходить саме їй вид творчості.

Головне завдання педагогів, які працюють з даною категорією дітей, – створити такі умови, в яких кожна дитина, незалежно від рівня інтелекту і фізичного стану, могла би розвивати здібності, дані їй від природи. Інвалідність не повинна ставати причиною виключення маленького чоловічка з життя.

Альфред Адлер (1997), знаменитий психолог, засновник індивідуальної психології вважав, що рушійною силою розвитку особистості стає прагнення до подолання почуття власної неповноцінності і слабкості, яке виникає у дитини відразу ж після народження в силу своєї безпорадності і залежності від дорослого.

Кожна дитина в тій чи іншій мірі уособлює творче начало. І тому найголовніше завдання – не розгубити і не упустити творчу енергію цих особливих дітей, дати їй можливість втілитися і дарувати світло.

Заняття творчою діяльністю – це початок головного шляху, це те виконце для творчої енергії, джерело, від якого можна заразитися тільки позитивними емоціями, а потім поділитися цією ейфорією, мрією, капризами, радістю творчості і творення з навколишнім світом. Головне, що тут дитина з обмеженими можливостями здоров'я не відчуває себе особливою серед усіх, вона вільна у своїй творчості, прагне до красивого, доброго і кращого.

Дуже важливо створювати дитині ситуацію успіху, надавати їй позитивну підтримку, емоційно реагувати похвалою на, нехай і невелике, досягнення дитини. Діти даної категорії дуже болісно реагують на осуд і критику, тому не можна використовувати цей метод впливу. Якщо неможливо не вказати дитині на її помилку, потрібно обов'язково пояснити, чому не вийшло цього разу і, авансуючи на майбутнє, переконати вихованця в тому, що наступного разу у неї ця робота вийде обов'язково. Важливо виховати в дитині впевненість, що немає безвихідних ситуацій, і виробити у вихованця почуття впевненості у власній повноцінності і власній значущості та вміння долати будь-які труднощі.

Велике значення має організація свят, які повинні проектуватися так, щоб виступати в якості концентрату культурного життя. Сучасні масові свята часто мають характер розважального шоу, призначеного для культурного споживання; вони нав'язують штучні ситуації, не враховуючи людини, що «грає», що творить, а значить, природу святкової поведінки. У таке свято, як і у всій нашій популярній культурі, людина виступає в якості споживача, а не творця. Необхідно ставити завдання створення творчого інклюзивного простору, відкритого для всіх відвідувачів, що передбачає активність кожного учасника.

Психологічна підтримка батьків передбачає участь всіх фахівців, працюючих з дитиною: медичного працівника, дефектолога, соціального педагога і, звичайно ж, педагога-психолога. А нерідко почуття дитини, яка «не виправдала очікування», маскується підвищеною увагою, опікою. Але брак любові і батьківської уваги стає причиною виникнення нових проблем у розвитку дитини.

Висновок. Творчість в командній діяльності включає в себе елементи пошуку, варіативність рішень, спільне знаходження нових способів дій в різних ситуаціях, вміння бачити проблему з різних точок зору, знаходити свою нішу в командній справі, відстоювати свої погляди, вміння домовлятися, поступатися, визнавати партнера повноправним учасником спільної діяльності, усвідомлювати його цінність і унікальність як особистості, знаходити ефективні рішення в діалозі з «іншим». Командна діяльність в молодшому віці має свою специфіку, обумовлену, в першу

чергу, особливостями спілкування в даний період. Педагогічний супровід дозволяє враховувати різноманітність суб'єктного досвіду учасників спільної діяльності, їх здібностей, який веде до збагачення діяльності і до збагачення самих учасників цієї діяльності, що призводить в результаті до істотно нового результату, до творчості.

Література

1. Адлер А. Наука жить (Бестселлеры психологии). Киев : Port-Royal, 1997. 288 с.
2. Байбородова Л. В., Серебренников Л. Н. Проектная деятельность школьников : учебное пособие. Ярославль : изд-во ЯГПУ им. К. Д. Ушинского, 2012. 64 с.
3. Бизнес словарь. URL : <http://tolkslovar.ru/k6842.html> (дата обращения: 08.09.2014).
4. Богущ А. М., Григоренко Г. І. Запрошуємо до розмови : посібник для роботи з дошкільниками. Київ : Освіта, 1997. 152 с.
5. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. Москва : Инфра-М, 2015. 512 с.
6. Ярмаченко М. Д. Макаренко Антон Семенович. *Енциклопедія освіти* / гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком Інтер. 2008. 471 с.

References

1. Adler, A. (1997). *Nauka zhyt (bestsellery psikhologii) [Science to Live (Bestsellers of psychology)*. Kiev: Port-Royal (rus).
2. Bayborodova, L. V., & Serebrennikov, L. N. (2012). *Proektnaya deyatel'nost shkolnykov: uchebnoe posobie [Project work of students: tutorial]*. Yaroslavl: Ed-vo ÂGPU IM. K.d. Ušinskogo (rus).
3. *Biznes slovar [Business Dictionary]* (2014). Retrieved from <http://tolkslovar.ru/k6842.html> (date of appeal: 08.09.2014) (rus).
4. Bogush, A. A., & Grigorenko, G. (1997). *Zaprosyemo do rozmovy: posibnyk dlya roboty z doshkilnykamy [We invite to talk: a manual for working with preschoolers]*. Kiev: Osvita (ukr).
5. Raizberg, B. A. (2015) *Sovremennyy ekonomicheskyy slovar [Modern encyclopedian dictionary]*. Moscow: Infra-M (rus).
6. Armahenko, M. D. (2008). Anton Semyonovych Makarenko. *Entsiklopediya osvity*. V. Kremen (ed.). Kyiv: Urinkom Inter (ukr).

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В КОМАНДНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В. К. Звезкова

Статья посвящена актуальному вопросу формирования и развития творческой активности младших школьников в командной деятельности.

Проблема воспитания является одной из центральных в педагогике, она имеет свои особенности, обусловленные обществом, разнообразием

национальностей, государственным образованием, и зависит от потребностей общества.

Современная украинская педагогика в своих взглядах на воспитание опирается на «Концепцию новой украинской школы», личностно-ориентированное обучение, педагогику сотрудничества, гуманность и культуру человеческих взаимоотношений, духовно-нравственное воспитание в контексте культуры своего народа.

Проблема воспитания личности широко исследуется в психологии. Она рассматривает такие аспекты, как развитие личности и факторы, которые на это влияют.

Проблема воспитания чрезвычайно важна, поскольку сама личность, ее духовная жизнь шире и глубже политики и общественности, и потому спасение и удовлетворение человек должен искать не только в обществе, но прежде всего в личностном самоопределении.

Общественные принципы и отношения не должны выступать абсолютной целью, а быть необходимыми и неизменными средствами духовно-нравственного воспитания. Этот процесс, а тем более такие опасные проявления, как агрессивность, неуважение, безответственность, неуважительное отношение к старшему поколению, не могут оставить равнодушным педагогическое сообщество.

Ключевые слова: проблема воспитания ребенка, командная деятельность, творческая активность, методика воспитания личности, детское творчество, развитие культуры, социальное воспитание младших школьников, проектные группы, профессиональная деятельность.

DEVELOPMENT OF CREATIVE ACTIVITY OF YOUNGER SCHOOLBOYS IN THE TEAM ACTIVITIES

V. K. Zvyekova

The article is devoted to the topical issue of formation and development of creative activity of younger students in teamwork. The problem of education is one of the Central in pedagogy, it has its own characteristics due to each national community, public education, and depends on the request of society. Modern Ukrainian pedagogical thought in its views on education is based on the "Concept of a new Ukrainian school", personality-oriented training, pedagogy of cooperation, humanity and culture of human relations, spiritual and moral education in the context of the culture of the native people and so on. The problem of education of the person lies in the plane of research and psychology. It examines aspects such as personal development and the factors that influence it. The problem of education is extremely important, because the personality itself, its spiritual life is wider and deeper than politics and society, and therefore salvation and satisfaction should be sought not only in society, but primarily in personal self-determination. Social principles and relations should not be an absolute goal, but should be necessary and permanent means of spiritual and moral education. This

process, and especially such dangerous manifestations as aggression, disrespect, irresponsibility, and disrespect for the older generation, cannot leave indifferent the pedagogical society.

Keywords: Problem of child rearing, teamwork, creative activity, methods of personal education, children's creativity, cultural development, social education of younger students, project groups, professional activities.

Звєкова Вікторія Корніївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл, Україна).
E-mail: vikazvyekova2018@gmail.com

Zvyekova Victoriya Korniyvna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy, Preschool Pedagogical and Special Education of Izmail State Humanitarian University (Izmail, Ukraine).
E-mail: vikazvyekova2018@gmail.com